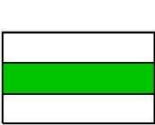

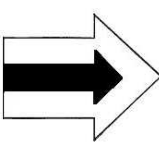
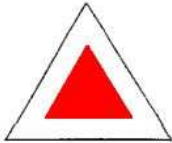
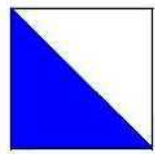
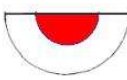
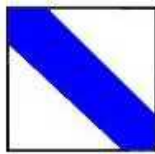
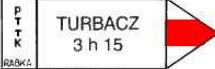

Las /nie/przyjazny osobom niepełnosprawnym – (bariery). Na przykładzie Gminy Sulechów.¹

Korzystając z dobrodziejstw lasu, ludzie pełnosprawni nie mają z tym większych kłopotów. Gorzej z osobami, które są nie w pełni sprawni ruchowo i, aby się poruszać muszą korzystać, np. z wózka inwalidzkiego. W parkach narodowych i rezerwatach przyrody, przez które prowadzą szlaki turystyczne i ścieżki przyrodnicze takie rozwiązania są wprowadzone. Szlaki takie mają dodatkowe oznakowanie, informujące że są przyjazne dla osób niepełnosprawnych.

Wędkarze stanowią pewną grupę wśród osób niepełnosprawnych. W przypadku łowisk komercyjnych problemu w zasadzie nie ma. Właściciele czy też zarządcy tych wód są przygotowani na przyjęcie osób niepełnosprawnych. Gorzej z wodami otwartymi, przy których w dalszym ciągu brakuje miejsc parkingowych, a o swobodnym dostępie do lustra wody praktycznie nie ma mowy. Są to praktycznie, dla osób poruszających się na wózkach inwalidzkich, bariery nie do przebycia. Innym problemem, z którym borykają się osoby niepełnosprawne, zwłaszcza niewidomi i niedowidzący to brak informacji promujących walory okolicy w języku Braille'a. W tworzonych izbach edukacji przyrodniczo-leśnej bardzo często o tym zapomina się. Poprawienie przygotowania ekspozycji, bardzo często połączona z prezentacją multimedialną, działa tylko na wybrane „czynne” ludzkie zmysły. Brakuje również prezentacji w języku migowym.

W październiku 2004 roku w Gminie Sulechów utworzono siedem pieszo-rowerowych tras turystycznych o łącznej długości 152 km. Biegają one po terenie gminy wśród łąk, pól i lasów. Możliwość ich przebycia przez osoby niepełnosprawne są uzależnione od stopnia inwalidztwa. W przypadku osób nie słyszących turystyka piesza nie powinna sprawiać większych trudności, gdyż oznakowania na szlakach gminnych są zgodne z ogólnopolską Instrukcją Znakowania Szlaków Turystycznych PTTK (tabela 1). W tym przypadku jedyną przeszkodą może być wynajęcie przewodnika znającego język migowy.

Tabela 1. podstawowe oznakowania występujące na szlakach pieszo- rowerowych w Gminie Sulechów					
					
początek szlaku	znak podstawowy	zakręt	zakręt ostry	strzałka kierunkowa	punkt widokowy
					
dojście do obiektu	ścieżka spacerowa	źródła wody	ścieżka dydaktyczna	drogowskaz	zachować ostrożność

Poważną przeszkodą w pokonywaniu gminnych szlaków pieszo- rowerowych będzie stopień ograniczenia ruchowego osób wymagających korzystania z wózka inwalidzkiego. Rozwiązaniem mogą być wycieczki samochodowe /lub autokarowe/ zorganizowanych grup lub pojedynczych osób. Wiązać to się będzie z odpowiednim zaplanowaniem trasy, tj.

¹ Opracowano na podstawie dokumentacji „Szlaki turystyczne Gminy Sulechów” z 2004 r. wykonanej na zlecenie Urzędu Miejskiego w Sulechowie.

możliwością przejazdu samochodu oraz określeniem celu zwiedzania. Niezwykle istotnym będzie znajomość przebiegu poszczególnych tras, możliwości poruszania się po nich, jak i znajomość walorów krajoznawczo- turystycznych położonych na terenie gminy. Planując i wyruszając w drogę należy uwzględnić stopień niepełnosprawności, tj. ruchowy, słuchowy lub wzrokowy.

Biorąc pod uwagę, że na powierzchni 236 km² Gminy Sulechów znajduje się 39% obszarów leśnych, przeanalizujemy poszczególne odcinki leśne na szlakach oraz położenie najciekawszych obiektów krajoznawczych na omawianym terenie. Początek szlaków znajduje się w Sulechowie przy ulicy Jana Pawła II nieopodal budynku Biblioteki Publicznej Gminy Sulechów i Zboru Kalwińskiego. Tutaj rozchodzą się cztery główne szlaki. Dodać, należy że w tym przypadku kolory oznakowań poszczególnych szlaków nie wiążą się ze stopniem trudności ich pokonywania. Najdłuższym, liczącym 44 km, jest **Szlak Pomników Przyrody** oznaczony kolorem zielonym. Przebiega on przez Sulechów- Krężyły- Łęgowo- Buków- Karczyn- Klepsk (koło leśniczówki)- ścieżką dydaktyczną „Do Waligóry”- przez rezerwat Radowice- Kruszynę – Sulechów. W zdecydowanej większości trasa przebiega drogami gruntowymi i leśnymi, z reguły piaszczystymi (tabela 2).

Tabela 2 Szlak nr 1 - Szlak Pomników Przyrody							
Numer odcinka	Długość odcinka	Przebieg szlaku	Kilometraż		Urządzenia D, T, R*	Dojazd	Nawierzchnia
1	0,0	SULECHÓW	44,0	0,0	D x 2	PKP, PKP	asfalt, bruk, grunt
2	3,5	Rozwidlenie z szlakiem żółtym nr 3	40,5	3,5	Dx 2	PKS	asfalt, grunt
3	2,5	eratyk – kamień „z runami”	38,0	6,0	D x 2		asfalt, grunt
4	2,0	ŁĘGOWO SULECHOWSKIE (zachodnia część – dąb Łęgowiak)	36,0	8,0	D x 3	PKS	asfalt, grunt
5	4,0	BUKÓW	32,0	12,0		PKS	asfalt, droga leśna, grunt
6	6,0	KARCZYN	26,0	18,0		PKS	grunt
7	2,0	NOWY KLEPSK	24,0	20		PKS	asfalt, grunt
8	2,0	ŁĘGOWO SULECHOWSKIE (wschodnia część)	22,0	22,0	D x 2		asfalt
9	2,0	KLEPSK- szlak żółty	20,0	24,0	D x 2	PKS	droga leśna
10	4,0	sosna „Waligóra”	16,0	28,0	D x 2		droga leśna
11	2,0	pod Brzozową Górka (szlak czarny nr 4)	14,0	30,0	D x 2		droga leśna
12	5,5	Las ścieżka dydaktyczna (szlak niebieski nr 5)	8,5	35,5	D x 2 + T +R		droga leśna
13	5,5	KRUSZYNA (szlak czarny nr 4)	3,0	41,0	D x2	PKS	asfalt, grunt
14	3,0	SULECHÓW	0,0	44,0		PKS, PKP	asfalt, grunt

*Legenda: D- drogowskaz, T- tablica, R- rogacz, cyfra oznacza ilość znaków.

Do najciekawszych walorów krajoznawczo- turystycznych możemy tutaj zaliczyć eratyk łęgowski (2m wysokości i 15 m obwodu) znajdujący się w lesie łęgowskim, ok. 2 km przed wsią Łęgowo. Główną atrakcją tego głazu narzutowego są tajemnicze znaki „runiczne” i ich blisko dwustuletnia legenda. Dostęp do niego będzie utrudniony osobom na wózkach inwalidzkich, gdyż leży on przy drodze leśnej (tabela 2, numer odcinka 3). Inną ciekawostką tego szlaku jest ścieżka dydaktyczna „Do Waligóry” z leciwą sosną zwyczajną o wieku 175

lat (tabela 2, numer odcinka 10). Ścieżka powstała w 1998 r. i zawiera 18 stanowisk tematycznych. Trasa przebiega po terenie leśnym, miejscami piaszczystym. Na tym odcinku szlaku przyrodniczego można zobaczyć drzewostan akacjowy, sosnowy, bukowy i brzozy. Dalej trasa biegnie przez część utworzonego w 2000 roku rezerwatu leśno- krajobrazowego Radowice, którego drogi prowadzą po silnie urzeźbionym terenie sięgającym niekiedy do 68 m n.p.m. Dominują tu 150-letnie buki i 120-letnie dęby. W tym wypadku trudnym odcinkiem jest trasa numer 9-12, (tabela 2).

Trasa o długości 41 km to **Historyczny Szlak Bitewny**, który oznaczono kolorem czerwonym. Przebiega on przez Sulechów- Kalsk- Kije Łochowo- Głogusz- Kije- Mozów- Nowy Świat- Cigacice- Laskowo- Pomorsko (tabela nr 3). Trakt ten jest upamiętnieniem miejsc bitewnych z czasów wojny siedmioletniej (bitwa pod Kijami, która rozegrała się 23 lipca 1759 roku) i II wojny światowej (walki toczone w styczniu 1945 roku pod Leśną Górą). Trudnymi do przebycia odcinkami są ścieżka edukacyjna „Nad Jabłonna” koło Laskowa (tabela 3, numer odcinka 9) i leśny odcinek od Mozowa poprzez Nowy Świat- Cigacice- Laskowo (tabela 3, numer odcinka 6-9). Ścieżka edukacyjna „Nad Jabłonna” ma długość 8 km i biegnie po leśnym biegu cieku Jabłonna. Choć jest to równie atrakcyjny teren leśny, gdyż występują tu okazałe sosny, dęby, jesiony, jest on trudny dla osób niepełnosprawnych ruchowo.

Tabela 3 Szlak nr 2 - Historyczny szlak bitewny							
Numer odcinka	Długość odcinka	Przebieg szlaku	Kilometraż		Urządzenia D, T, R*	Dojazd	Nawierzchnia
1	0,0	SULECHÓW	0,0	41,0	D x 1 + T x2 + R	PKP, PKP	asfalt, bruk, grunt
2	6,0	KALSK	6,0	35,0	D x 2	PKS	grunt
3	3,0	KIJE (ŁOCHOWO)	9,0	32,0		PKS	grunt
4	3,0	GŁOGUSZ	12,0	29,0	D x 2	PKS	asfalt, grunt
5	6,0	KIJE	18,0	23,0		PKS	asfalt, grunt
6	3,0	MOZÓW połączenie ze szlakiem czarnym nr 4.	21,0	20,0	D x 2 + T + R	PKS	asfalt, grunt
7	7,0	NOWY ŚWIAT	28,0	13,0	D x 2		asfalt, grunt
8	2,0	CIGACICE	30,0	11,0	D x 2 + T + R	PKS	asfalt
9	8,0	LASKOWO (leśniczówka Stary Dwór ze ścieżką przyrodniczą)	38,0	3,0	D x 2	PKS	asfalt, grunt
10	3,0	POMORSKO	41,0	0,0	D x 1 + T + R		asfalt, grunt

*Legenda: D- drogowskaz, T- tablica, R- rogacz, cyfra oznacza ilość znaków.

Szlak Mistrza ołtarza z Gościszowic koloru żółtego o długości 15 km, biegnie przez Sulechów- Klepsko- Stare Kramsko- Wojnowo (tabela 4). W Klepsku atrakcją jest drewniany kościół z XIV w. Warto spenetrować odcinek szlaku biegnący drogą leśną od skrzyżowania szlaku zielonego do leśniczówki Klepsko o długości 4 km (tabela 4, numer odcinka 2-3).

Tabela 4 Szlak nr 3 - Mistrza ołtarza z Gościszowic							
Numer odcinka	Długość odcinka	Przebieg szlaku	Kilometraż		Urządzenia D, T, R*	Dojazd	Nawierzchnia
1	0,0	SULECHÓW	15,0	0,0	D x 1	PKS, PKP	asfalt, grunt
2	2,0	Skrzyżowanie ze szlakiem zielonym	13,0	2,0	D x 2		asfalt, grunt
3	4,0	KLEPSKO – leśniczówka skrzyżowanie ze szlakiem zielonym nr 1	9,0	6,0	D x 2		droga leśna

4	1,5	KLEPSK kościół	7,5	7,5	D x 2 + T + R	PKS	asfalt,
5	4,5	STARE KRAMSKO	3,0	12,0	D x 2	PKS	asfalt,
6	3,0	WOJNOWO skrzyżowanie ze szlakiem czerwonym	0,0	15,0	D x 1	PKS	asfalt, droga leśna

*Legenda: D- drogowskaz, T- tablica, R- rogacz, cyfra oznacza ilość znaków.

Szlak Południowy o długości 10,5 km biegnie przez Mozów (skrzyżowanie szlaku czerwonego z Cigacic do miejscowości Kije) – Sulechów – Kruszyne- Obłotne i kończy się przy sośnie „Waligóra”. Trudnym odcinkiem jest fragment trasy oznaczony numerem 7 (tabela 5) o długości 1,5 km, będącym drogą leśną.

Tabela 5 Szlak nr 4 - Szlak Południowy							
Numer odcinka	Długość odcinka	Przebieg szlaku	Kilometraż		Urządzenia D, T, R*	Dojazd	Nawierzchnia
1	0,0	MOZÓW	10,5	0,0	D x 1	PKS	asfalt, grunt
2	2,0	obwodnica sulechowska (Zielona Góra - Świebodzin)	8,5	2,0			asfalt, grunt
3	2,0	SULECHÓW – główny rogacz szlaków	6,5	4,0	D x 2	PKS, PKP	asfalt, chodnik
4	3,0	KRUSZYNA – rozwidlenie ze szlakiem zielonym	3,5	7,0		PKS	asfalt, chodnik
5	1,0	OBŁOTNE	2,5	8,0			asfalt, grunt
6	1,0	Pod Brzozową Górką – łączenie ze szlakiem zielonym	1,5	9,0			bruk, grunt
7	1,5	sosna „Waligóra”	0,0	10,5	D x 1 + T + R		droga leśna

* Legenda: D- drogowskaz, T- tablica, R- rogacz, cyfra oznacza ilość znaków.

Istnieją jeszcze trzy szlaki łącznikowe, pozwalające na dokonywanie obejść przez turystów poruszających się po trasach głównych. Są to: **szlak łącznikowy niebieski**, **szlak łącznikowy czarny**, **szlak łącznikowy żółty**. Pierwszy z nich (tabela 6) jest połączeniem szlaku zielonego (tabela 1) ze szlakiem czerwonym w miejscowości Podlegórz (długość 3 km, poza granicami gminy) i dalej na południe w kierunku Sławy lub na północ w okolice Trzciela.

Tabela 6 Szlak nr 5 - szlak łącznikowy niebieski							
Numer odcinka	Długość odcinka	Przebieg szlaku	Kilometraż		Urządzenia D, T, R*	Dojazd	Nawierzchnia
1	0,0	Rezerwat RADOWICE skrzyżowanie ze szlakiem zielonym nr 1	0,0	3,0	D x 1		grunt
2	1,5	PODLEGÓRZ	3,0	0,0	D x 1	PKS	bruk

*Legenda: D- drogowskaz, cyfra oznacza ilość znaków.

Drugi, tj. **szlak łącznikowy czarny** nr 6 przebiega przez Czerwieńsk- Wysokie- Pomorsko- Brody- Bródki- Nietkowice do Szkalrki Radnickiej. Długość trasy wynosi 22,5 km, a odcinek leżący w Gminie Sulechów ok. 4 km. (tabela 7, numer odcinka 3-4).

Tabela 7 Szlak nr 6 - szlak łącznikowy czarny							
Numer odcinka	Długość odcinka	Przebieg szlaku	Kilometraż		Urządzenia D, T, R*	Dojazd	Nawierzchnia
1	0,0	CZERWIŃSK	0,0	22,5	D x 1	PKP, PKS	asfalt, chodnik
2	3,0	WYSOKIE	3,0	19,5	D x 2	PKS	asfalt, grunt
3	5,0	POMORSKO	8,0	14,5	D x 2	PKS	asfalt, grunt
4	3,0	BRODY	11,0	11,5		PKS	grunt
5	4,0	kanał OŁOBOCKI	15,0	7,5	D x 2		asfalt, grunt
6	2,0	NIETKOWICE	17,0	5,5	D x 2	PKS	asfalt, grunt
7	5,5	SZKLARKA RADNICKA	22,5	0,0	D x 1		asfalt, grunt

*Legenda: D- drogowskaz, cyfra oznacza ilość znaków.

Trzeci to *szlak łącznikowy żółty* nr 7 (tabela 8), jego długość wynosi 19 km przebiega przez Kalsk- Niekarzyn- Głogusz- Pałk- Cząbry (Skąpe; połączenie ze szlakiem niebieskim Międzyrzeckiego Rejonu Umocnionego Nietkowice- Boryszyn). Odcinek gminny to oznaczono nr 1 i 3 (tabela 8).

Tabela 8 Szlak nr 7 - szlak łącznikowy żółty							
Numer odcinka	Długość odcinka	Przebieg szlaku	Kilometraż		Urządzenia D, T, R*	Dojazd	Nawierzchnia
1	0,0	KALSK	0,0	19,0	D x 1 + T + R	PKS	asfalt, grunt
2	4,0	NIEKARZYN	4,0	15,0		PKS	asfalt, grunt
3	2,0	GŁOGUSZ	6,0	13,0	D x 2 + T + R	PKS	asfalt, grunt
4	3,0	PAŁCK	9,0	10,0	D x 2	PKS	asfalt, grunt
5	10,0	CZABRY (Skąpe)	19,0		D x 1	PKS	asfalt, grunt

*Legenda: D- drogowskaz, T- tablica, R- rogacz, cyfra oznacza ilość znaków.

Z danych zestawionych w powyższych tabelach wynika, że większość szlaków turystycznych, przebiegających przez tereny leśne nie jest przystosowana do zwiedzania przez osoby niepełnosprawne, tak więc aby wspomniane dukty mogły służyć i tych turystów, muszą być spełnione pewne warunki. W pierwszej kolejności należałoby wytypować takie trasy turystyczne, które nadają się do zwiedzania przez tę grupę wycieczkowiczów. Trasa szlaku powinna w założeniu przypominać ścieżkę rowerową, jednakże musi być od niej zdecydowanie łatwiejsza. W miejscach gdzie teren jest piaszczysty, podmokły lub - co w lesie jest nieuniknione - z dużą liczbą korzeni, jedynym rozwiązaniem jest wykonanie drewnianych podestów. Ważnym elementem wyposażenia szlaku z uwzględnieniem bezpieczeństwa ruchu turystycznego osób niepełnosprawnych są również barierki, rampy i pochylnie. Urządzenia te oprócz niwelowania zagrożeń na szlaku, umożliwiają niekiedy dotarcie w najbardziej osobliwe miejsca. Trudno bowiem wyobrazić sobie, aby osoba niepełnosprawna na wózku inwalidzkim próbowała sforsować tam i z powrotem strome zejście nad malowniczą plażę przy śródleśnych jeziorze. Podsumowując wydawać by się mogło, że las nie jest przygotowany na przyjęcie niepełnosprawnych turystów. Taka ocena dotyczyć może przede wszystkim osób poruszających się na wózkach. Jednak jest to tylko generalizowanie tylko niektórych barier. Turysta niepełnosprawny na pewno bardziej jak turysta w pełni sprawny mierzy siły na zamiary i wybierze taką trasę, która mimo jego ułomności będzie dla niego najodpowiedniejsza, a co najważniejsze bezpieczna – musi tylko wiedzieć, gdzie są te atrakcje i w jaki sposób je wyszukiwać, co nadal stanowi największy problem.

mgr Marek Maćkowiak
Krzysztof Roślik